

94037848-3	08/05/2025	בשבע - מתחלף ירושלים	עמוד 65	1	25.8x33.18
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

דעות

מאיר סיידלר

המנהיג שהפך אגדה למציאות

77 שנים אחרי שהוקמה מדינת ישראל, הגיע הזמן להחזיר את הכבוד האבוד לחזונו האמיתי והמלא של חוזה המדינה. במרכז מדינת היהודים העתידית שחזה הרצל נמצאים ירושלים ובית המקדש. כדי שבית המקדש ישוב וייבנה, מעבר לעצמאות המדינית, עלינו להגיע גם לאחדות בינינו

בקונטקסט היהודי נהוג, בהיעדר מושג עברי, להשתמש במונח הלועזי "רליגיוז" כדי לאפיין סוג של תחושה ותית חזקה ללא קשר לקיום תורה ומצוות. במובן זה, אדם "דתי" יכול להיות חסר כל רגש רליגיוזי, בעוד אדם "חילוני" יכול לחוות חוויה רליגיוזית משמעותית מבחינה רגשית. הרליגיוזיות של הרצל מבצבצת בכמה מקומות בכתביו ובאגדותיו. מפאת קוצר היריעה אסתפק בהבאת קטע מספרו השני של הרצל, 'אלטנוילנד', שפורסם כשנתיים לפני מותו (1902).

בחלק החמישי של הספר מתאר הרצל את מדינת היהודים העתידית כפי שהיא מצטיירת לנגד עיני רוחו, ובמרכזו ירושלים ובית המקדש: "מלבד בית המקדש, היו בעיר העתיקה ובעיר החדשה בתי כנסת נוספים - לכבוד האל הבלתי נראה, ששכינתו שורה על עם ישראל הגולה זה אלפי שנים (...). כל אדם שהתהלך בסמטאות האלה, דבק בו בהכרח הלך רוח דתי, תהיה עמדתו כלפי הדת אשר תהיה (...). בית המקדש הוקם מחדש כי מלאו הימים. הוא נבנה כבימים עברו (...) בחצר הקדמית עמדו מזבח אדיר עשוי נחושת וכיור המים הרחב המכונה 'ים הנחושת' (...) במקום זה עומדים בני עמו העתיק של אֱלֹהִים ששבו לארצם ונושאים את עיניהם אל הנסתר. הם עומדים כאן כפי שעמדו אבותיהם בימים עברו על הר המוריה (...) שני דברים היו חייבים להתקיים יחד: החופש ותחושת האחדות. רק כאשר זה קרה ניתנה להם הזכות להקים את בית האֱלֹהִים (...) הוא בית המקדש".

בסוף מובאה זו מנסח הרצל שני תנאים שצריכים להתקיים בעם כדי שבית המקדש ייבנה מחדש: חופש (להיות עם חופשי בארצו) ואחדות. בדרישתו הכפולה - חופש לאומי ואחדות העם - מהדהדת מסורת תלמודית עתיקת יומין, בין שהרצל ידע זאת ובין שלא. הרמב"ם פוסק בהלכות מלכים, בעקבות אחת הדעות בגמרא, שאין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד המלכויות, כלומר הסימן המובהק של הגאולה יהיה עצמאות מדינית - עם ישראל יהיה עם חופשי בארצו. ובאשר ל"תחושת האחדות", כדברי הרצל, אין זו אלא אותה סולידריות יהודית הדרושה לנו כדי לרפא את שנאת החינם ואת הפירוד שהובילו על פי המסורת היהודית לחורבן הבית ולגלות.

לשיטת הרצל, כדי שבית המקדש יקום מחורבנו, עלינו להגיע מעבר לעצמאות המדינית גם לאחדות. על אף רעשי הרקע מחרישי האוזניים, בעיקר של התקשורת ושל פוליטיקאים רודפי רייטינג, יש סימנים מעודדים לכך שלמרות כל המחלוקות בינינו, ברמת השטח "בני עמו העתיק של אֱלֹהִים" (כדברי הרצל) קרובים יותר לאחדות המיוחלת מבעבר.

ולעילא. כך הוא יצר לעצמו תוך זמן קצר מעמד שאיפשר לו להופיע בפני ראשי המעצמות בתור מנהיג של אומה.

וכך כותב עליו הרב ריינס זצ"ל (1839-1915), מייסד תנועת המזרחי, בשנת 1902: "יפה אנו רואים כי איש מדיני שלא התבודד במדברות וביערים, ולא התקדש לטבול את בשרו, איננו מעוטר בטלית ובתפילין, איננו הוגה בתורת ה' ולא עינה בצום נפשו... ובכל זאת הצליח לעשות רושם גדול להפנות אליו חלק גדול מבני עמנו ולתת אמון בדבריו ובהבטחותיו, האין זה דבר פלא?". לפי שיטת הרב ריינס, הצלחתו של הרצל היא דבר פלא. לדידו, דווקא מכיוון ש"הרעיון הציוני איננו נושא עליו שום אות

נלהבת יותר: "אתה נראה לי כמו משה רבינו", אמר, "אולי אתה זה שאֱלֹהִים בחר בו". תגובה ראשונית זו של הרב גידמן (שמאוחר יותר, יש לציין, חזר בו מתמיכתו בציונות) איננה יוצאת דופן בתקופה ההיא אלא מייצגת. מדריכי טיולים יהודים בסופיה בירת בולגריה, שהרצל ביקר בה באחת מנסיעותיו, יודעים לספר שרגלו לא דרכה על אדמת הבירה הבולגרית. וכל כך למה? כי כשהוא הגיע לשם, הקהל נשא אותו על כפיים. בין שזה סיפור אמיתי ובין אגדה, הרצל הפך בתוך פחות משנה מדמות אלמונית למנהיג של עם, והוכר ככזה גם על ידי שליטי העולם.

איך הוא עשה את זה? הרצל גדל על ברכי

מדריכי טיולים יהודים בסופיה בירת בולגריה, שהרצל ביקר בה באחת מנסיעותיו, יודעים לספר שרגלו לא דרכה על אדמת הבירה הבולגרית. וכל כך למה? כי כשהוא הגיע לשם, הקהל נשא אותו על כפיים. בין שזה סיפור אמיתי ובין אגדה, הרצל הפך בתוך פחות משנה מדמות אלמונית למנהיג של עם, והוכר ככזה גם על ידי שליטי העולם

התרבות האירופית. בזכות הכלים שרכש בהכשרתו כדוקטור למשפטים; בזכות מעורבותו העמוקה בתרבות האירופית כאיש ספרות וכמחזאי; בזכות היכרותו מקרוב כעיתונאי בכיר בעיתון וינאי מכובד את המנגנון הפוליטי במדינות אירופה - רק בשל היותו ספוג בכל אלה זכה הרצל להצלחה רבה כל כך. הרב קלישר והרב אלקלעי היו שם לפניו, וגם הם כתבו על הצורך לנהל פעילות דיפלומטית. רק איך עושים את זה? הרצל ידע איך עושים את זה.

הוא הבין שכדי לפעול בכלים מדיניים, עליו ליצור לעצמו מעמד של מדינאי, תוך שימוש בשלל כישוריו. הרצל הסופר כתב ספר בשם 'המדינה היהודית', שהפך מיד לרב מכר ותורגם לשפות רבות. כך הוא זכה לחשיפה בעולם היהודי. הרצל המחזאי המציא לעצמו יש מאין במה מדינית - הקונגרס הציוני הראשון בבאזל, ואליה הוא זימן את כל אלה שקראו את ספרו והודהו עם הרעיון שבו. הרצל העיתונאי דאג לכך שהקונגרס בבאזל יהיה מתוקשר לעילא

העיתון שאתם אווזים בידיכם כעת מחולק השבוע ברחבי הארץ ביום י' באייר. יום זה נקבע בשנת 2004 על ידי הכנסת כיום הרצל, לזכר חוזה המדינה בנימין זאב הרצל (1860-1904), שזהו יום הולדתו. שמו הפרטי הלועזי של הרצל היה תיאודור, שפירושו ביוונית 'מתנת האֱל', מתנה אם תרצו. הרצל אכן היה מתנה מן השמיים לעם היהודי. בלעדיו מדינת ישראל לא הייתה קמה. איזו זכות! עם זאת, למרות שמוסדות המדינה מונחים לקיים ביום הרצל פעילויות המעלות על נס את פועלו, יש להודות שעד כה, במבחן התהודה הציבורית, יום הרצל לא 'תפס'. מגיע להרצל יותר, הרבה יותר!

עלייתו המטאורית של הרצל לפסגת המנהיגות של התנועה היהודית הלאומית, וכתוצאה מכך ההכרה בו כמנהיג העם היהודי על ידי ראשי מדינות ואימפריות, אפשרו - בפעם הראשונה אחרי יותר מאלפיים שנה - דיפלומטיה יהודית בין־לאומית. האפשרות לנהל מגעים דיפלומטיים בלי מדינה שעומדת מאחוריה היא חידוש עולמי. את החידוש הדרמטי הזה חולל הרצל בתשע שנות פעילותו על במת ההיסטוריה, משנת 1895 ועד למותו בשנת 1904, בגיל 44 בלבד. התגשמות חזונו 50 שנה אחרי הקונגרס הציוני הראשון, הקמת מדינת ישראל, הייתה גולת הכותרת של פועלו. אין ספק שגם הנסיבות ההיסטוריות סייעו. האנטישמיות הגואה ותנועת חיבת ציון שקדמה להרצל כבר הכינו את השטח. אך בימי תחילת פעילותו של הרצל, תנועת חיבת ציון הייתה בדעיה. ללא הפעילות הדיפלומטית, יצירת התשתית הארגונית והגברת המפעל ההתיישבותי שהובילו הרצל וממשיכי דרכו בתנועה הציונית, המדינה לא הייתה קמה.

הרצל הקריב את נישואיו, את בריאותו, את כספו ולבסוף, לפי עדותו, גם את חייו למען עם ישראל. וכך הוא מסר לאחד ממקורביו על ערש דווי, יום לפני מותו: "תמסור את ברכותי לכולם ותאמרו להם: נתתי את דם ליבי למען עמי". כל מי שקורא את יומניו של הרצל יודע שאין זו אגדה.

מדממות אלמונית למנהיג העם הרצל החל את פועלו כאשר בעיני בשר ודם ההיתכנות לתרחיש שהוא נאבק למענו - הקמת מדינת היהודים - הייתה אפסית. בכוח אישיותו הוא זכה לאמון של חלקים גדולים של העם בתוך זמן קצר למדי. בתחילת פעילותו הציונית נפגש הרצל עם הרב משה מוריץ גידמן (1835-1918), רבה הראשי של וינה, העיר שבה חי ופעל הרצל רוב ימי חייו, וביקש את תמיכתו. בתום הפגישה תגובתו של גידמן, שהיה מבוגר מהרצל ב־25 שנים, לא הייתה יכולה להיות